

В. О. САМБОРСЬКИЙ, ст. викл. ННІ ПМК ХНУВС, Харків

ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА СТАН ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглядається енергоефективність національної економіки, виділяються фактори впливу на підвищення її енергоефективності. Аналізуються особливості впливу кожного з факторів.

В статье рассматривается энергоэффективность национальной экономики, выделяются факторы влияния на повышение ее энергоэффективности. Анализируются особенности влияния каждого из факторов.

In the article is considered the efficiency of the nation economy. The impact on improving its energy efficiency is highlighted. The features of the impact of each factor is analysed.

Ключові слова: енергоефективність, галузь, структура, енергетичні ресурси, фактори, споживання.

Вступ. На фоні збереження залежності національної економіки від імпорту енергоносіїв, з одного боку, а також зростання цін на дані ресурси, з другого, для сталого економічного розвитку національної економіки вкрай важливою постає проблема ефективного використання енергоресурсів. Рішення даної проблеми пов'язано не тільки з забезпеченням енергетичної безпеки країни, але також, з підвищенням добробуту регіонів країни та забезпечення добробуту його населення. Орієнтирами для проведення аналізу стану енергоефективності національної економіки можуть бути розвинені країни світу, наприклад країни ЄС. Після енергетичної кризи 70 – х років 20 ст., дані країни почали реалізацію програм з енергоефективності. З часом, підвищення енергоефективності економік даних країн принесло важливу економію енергоресурсів. Особливо це помітно сьогодні, коли споживання енергоресурсів в світі невпинно зростає, і як наслідок, підштовхуючи світові ціни на енергоресурси.

Постановка задачі. Оскільки на становлення національної економіки, на відміну від країн ЄС, впливали і продовжують впливати не тільки економічні фактори, але і неекономічні, то зрозуміло, що і підвищення енергоефективності національної економіки потребує аналізу і використання всього комплексу факторів, які можуть вплинути на енергоефективність.

Методологія. В якості метода дослідження використовується комплексний підхід, який дозволяє виявити увесь комплекс факторів, які можуть впливати на енергоефективність національної економіки.

Під поняттям «енергоефективність» національної економіки розуміють якісний стан економіки, що забезпечує раціональність та ефективність використання ПЕР відповідно до існуючого рівня економічного та культурного розвитку суспільства, розвитку техніки та технології, панівного типу світогляду суспільства та пріоритетів розвитку країни (1, 25).

Однією з особливостей розвитку національної економіки є низька її енергоефективність. Так, за ініціативою компанії System Capital Management експертами аналітичного центру «БЕСТ» проведено дослідження, яке виявило особливості щодо низької енергоефективності національної економіки.

Результатами дослідження став аналіз енергоефективності галузевої та регіональної структури національної економіки. Аналізуючи структуру національної економіки експерти агентства дійшли висновку, що загалом ефективність споживання енергоресурсів в Україні значно нижча порівняно з ЄС. Навіть враховуючи структуру економіки вона становить лише 52% порівняно з ЄС.

Якщо проаналізувати галузеву структуру національної економіки, то слід сказати, що основними споживачами енергетичних ресурсів в 2011 р. є промисловість та комунальний сектор, їх сумарна питома вага в структурі використання палива підприємствами та організаціями України дорівнює 91%. Дані про такий стан речей подаються в таблиці 1.

Таблиця 1 - Споживання палива в Україні за видами економічної діяльності в 2011р. у %

Вид економічної діяльності	Сільське господарство	Добувна промисловість	Переробна промисловість	Виробництво, розподілення електроенергії, газу та води	Будівництво	Транспорт
% до загальної кількості	2	3	59	29	1	4

Джерело: побудовано на основі даних Мінпромполітики

Найбільшими споживачами енергоресурсів серед галузей промисловості є відповідно металургія, добувна промисловість, виробництво неме-

талевих мінеральних виробів та хімічне виробництво. Енергоємність в цих галузях значно перевищує відповідну енергоємність в ЄС.

Сектор ЖКГ є на другому місці після промисловості за енергонеефективністю. Найбільш енергонеефективним сектором в національній економіці є сектор сільського господарства, хоча і споживає практично менше за все палива. В порівнянні з країнами ЄС його енергоефективність складає 33%.

Зрозуміло, що результати дослідження енергоефективності регіональної структури національної економіки так чи інакше виявилися пов'язаними з результатами аналізу галузевої структури, а саме «найнижчі місця в рейтингу зайняли області де в структурі економіки значну частку займають металургія, добувна промисловість або хімічне виробництво та енергонеефективний житловий сектор. Зокрема третіми з кінця списку стали відповідно Луганська, Полтавська та Дніпропетровська області. Їх енергоефективність відповідно склала 38%, 39% та 43% порівняно з ЄС. Всі області є індустріально розвиненими. Частка промисловості в доданій вартості області становить 44% в Дніпропетровській і Луганській, областях та 37% в Полтавській області»(2,3). Навпаки самими енергоефективними регіонами є ті, в яких частка промисловості займає мале місце, це Вінницька та Чернівецька області, в яких «частка промисловості в енергоспоживанні для обох областей становить лише 8%»(3, 18).

Зрозуміло, що дане дослідження на меті мало побудову рейтинга енергоефективності областей України з тим, щоб виявити можливості потенціалу для економії енергії, і разом з тим залучення відповідних інвестицій у регіони для підвищення їх енергоефективності. Слід сказати, що застосування інвестицій буде мати ефективний результат, якщо приймати до уваги всі складові фактори, які можуть впливати на енергоефективність регіональної та галузевої структури національної економіки. Серед таких факторів є політико – економічні фактори, технічні фактори, структурні фактори, фактори управління, фактори соціально – культурної сфери (4, 15). Розглянемо дані фактори більш детально.

Політико-економічні фактори передбачають зацікавленість основних політико-економічних сил, суб'єктів господарювання, населення, органів державної влади в енергоефективності. На сьогодні вплив політико – економічних факторів на енергонеефективність полягає, на жаль, у невисокому ступені зацікавленості органів державної влади у енергоефективності, а саме наприклад певні пільги та дотації, які надаються великим споживачам

енергії суперечать ідеї економії, а також, напроти підтримують тих, хто більше споживає енергії.

Технічні фактори передбачають певний рівень забезпечення національної економіки енергоефективною технікою, обладнанням, матеріалами та відображається динамікою оновлення основних фондів, інвестиціями в розробку енергоефективної техніки й технологій, рівнем впровадження цієї техніки у сферах національної економіки. Так, наприклад на металургійних підприємствах переходять до реконструкції сталеплавильного виробництва із заміною мартенівського на конверторний спосіб виплавки сталі, на хімічних підприємствах переходять від застосування рідких фарб до порошкового фарбування, на підприємствах машинобудівного комплексу до виготовлення техніки для особистих селянських господарств. Крім того, на багатьох підприємствах проводиться організація виробництва енергетичних установок для отримання енергоносіїв з відходів та відновлюваних джерел, наприклад багато маслопереробних підприємств сьогодні «відмовляються від природного газу. Для того, щоб отримати тепло, вони переробляють в пелети та спалюють лузгу сонячника»(5, 22).

Структурні фактори представляють тип розвитку економіки й способи використання енергії та відображаються у структурі економіки, структурі паливно-енергетичного балансу та пріоритетах соціально-економічного розвитку країни. На сьогодні, структурні фактори проявляють себе у деформованій структурі національної економіки, а саме акцент, який робиться на розвиток таких галузей як металургія, хімія, виробництво добрив тільки сприяє збільшенню споживання енергоресурсів, і вносить великий вклад в збільшення енергоємності національної економіки.

Крім того, незадовільною є сама структура споживання енергоресурсів. Наприклад, якщо у структурі споживання енергетичних ресурсів України в 1990 році частка вугілля, природного газу й сирої нафти становила відповідно 25,3, 28,2 і 21,4%, то у 2007 році ці частки знаходилися в такому співвідношенні – 25,2, 37,1 і 10,1%, тобто споживання газу збільшилося з 28,2 до 37,1%, а сирої нафти – зменшилося з 21,4 до 10,1%. В подальші роки дана структура залишилася незмінною, про що говорять дані таблиці 2.

Дані факти призводять до необхідності розробки моделі більш ефективного управління енергоресурсами в національній економіці.

Таблиця 2 - Структура споживання основних енергоресурсів в національній економіці

	2007 рік	2010 рік
Вид ресурсу	Споживання у %	Споживання у %
Вугілля	32	34
Нафта	12	11
Природний газ	46	43

Джерело: побудовано на основі даних Мінпаливенерго

Фактори управління представляють собою характер впливу державних органів на енергоефективність національної економіки та відображається у прийнятті та ефективності механізмів стимулювання й управління процесами формування енергоефективної економіки, відкритості процесів прийняття рішень з питань енерговикористання й популяризації енергоефективності. На жаль, в енергетичній сфері є факти того, що «не увесь добутий газ з внутрішніх джерел, який крім того субсидується державою, передається, як це передбачено законом до домогосподарств, а частина з цього газу передається до індустриальних компаній»(6, 10). Крім того, забезпечення прозорості потребують і дотації до вуглевидобувної галузі з державного бюджету (так у держбюджеті-2011 передбалося 11,8 млрд. грн. – 7,5 % видаткової частини державного бюджету), дані субвенції спрямовувалися на компенсацію окремим вуглевидобувним підприємствам різниці між собівартістю видобування вугілля та його ринковою ціною. Однак, у відкритому доступі відсутня інформація щодо використання бюджетних коштів. Іншими словами, таке субсидування призводить до непрозорих схем на ринку виробництва та споживання енергетичних ресурсів, і як наслідок, бюджет втрачає великі гроші.

Фактори соціально-культурної сфери представляють панівний тип світогляду суспільства, що відображається у їх культурному розвитку, стереотипах поведінки. Якщо розглядати вплив цих факторів на енергоефективність, то слід сказати, що на відміну від європейських країн, при збільшенні доходів населення в Україні спостерігається не скорочення споживання енергоресурсів, а навпроти їх збільшення.

Результати дослідження. Проаналізувавши викладені факти, слід сказати, що без зростання зацікавленості політичних сил у підвищенні енергоефективності економіки, без зміни світогляду суспільства, без структурних перетворень, без зміни в управлінській сфері національна економіка буде і в подальшому залишатися енергоємною економікою навіть при

вкладанні великих інвестицій у реальний сектор. Іншими словами, збільшення енергоефективності національної економіки може відбуватися лише разом з економічними важелями і зміною державних інституцій в енергетичному середовищі.

Список літератури: 1. *Суходоля О. М.* Енергоємність валового внутрішнього продукту: тенденції та чинники впливу // Зб. наук. пр. Національної академії державного управління при Президентові України.—2003.—№2. 2. Рейтинг енергоефективності України//scm.com.ua.uk/sustain/scm social. 3. Дорогое удовольствие//Власть денег.—2011.—№41. 4. *Герасимчук И. С.* Методика анализа энергоэффективности топливно – энергетического комплекса Украины// //Технологические системы. – 2009. – № 1. 5. *Пашкевич Н.* «Государство должно указать вектор развития». Блиц интервью./Дорогое удовольствие// Власть денег. – 2011. –№ 41. 6. *Mark Rachkevych* Better energy transparency will give nation quick boost// KyivPost., vol.17, issue 8.

Надійшло до редколегії 27.02.2012

УДК 657.47

Л.В. ЧУПРИНА, к.е.н., доц., ХІФ УДУФМТ, Харків

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗПОДІЛУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ

В статті розглядаються особливості розподілу загальновиробничих витрат на постійні та змінні, зазначається значимість вибору відповідної бази розподілу непрямих витрат як необхідної умови точного калькулювання.

В статье рассматриваются особенности распределения общепроизводственных затрат на постоянные и переменные, отмечается значимость выбора соответствующей базы распределения косвенных затрат как необходимого условия точного калькулирования.

The article deals with the peculiarities of distribution of total expenditure on fixed and variable, indicates the importance of choosing the appropriate base allocation of indirect costs as a prerequisite for accurate calculation.

Ключові слова: загальновиробничі витрати, змінні, постійні витрати, база розподілу, собівартість продукції, стандарти бухгалтерського обліку.

Вступ. Вітчизняної теорією і практикою досить добре вирішуються питання аналізу собівартості всієї виготовленої (реалізованої) продукції, що дозволяє виявляти і застосовувати резерви її зниження. Однак, при всій важливості і значимості такого аналізу, в умовах конкурентного ринку його недостатньо. Менеджерів підприємства цікавить, скільки коштує вироб-